

УДК 378:008:7.012:004.92

*Макимова Алла,
доцент кафедри дизайну МІХМД ім. С. Далі,
аспірант Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України, м. Київ*

КРИТЕРІЇ І ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНІВ РОЗВИНЕНОСТІ ПРОЕКТНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ-ГРАФІКІВ

У статті визначені й обґрунтовані критерії, показники та рівні розвитку проектної культури майбутніх фахівців графічного дизайну. Проаналізовані та обґрунтовані структурні компоненти проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків.

Ключові слова: проектна культура, критерії, показники, рівні, компоненти проектної культури, дизайнер-графік, професійна підготовка.

В статье уточнены и обоснованы критерии, показатели и уровни развития проектной культуры будущих специалистов графического дизайна. Проанализированы и уточнены структурные компоненты проектной культуры будущих дизайнеров-графиков.

Ключевые слова: проектная культура, критерии, показатели, уровни, компоненты проектной культуры, дизайнер-график, профессиональная подготовка.

The article defines and substantiates the criteria, indicators and levels of development of the project culture of future specialists in graphic design field. The structural components of the project culture of future designers-graphics are analyzed and substantiated.

Key words: project culture, criteria, indicators, levels, components of a project culture, designer-graphic, professional education.

Особливу увагу в дизайн-освіті привертає проблема професійної підготовки дизайнерів, оскільки є необхідність готувати не просто фахівця, а виховувати талановиту інтелектуальну особистість з високим рівнем розвитку проектної культури, здатну виконувати фахові функції на якісному рівні, адаптуватися до швидких темпів науково-технічного прогресу і сучасного виробництва, уміти постійно поновлювати й використовувати фахові знання, уміння й навички, тобто бути професійно компетентним.

Основи професійного становлення закладаються у майбутнього фахівця графічного дизайну в процесі професійної підготовки у ВНЗ I-IV рівнів акредитації, набуваючи ознак професійної якості особистості, культури виконання дизайнерських проектних розробок, і суттєвий інтерес в дизайн-освіті представляє проблема їх якісної підготовки, формування фахової компетентності, чітко визначених критеріїв, показників і рівнів розвитку проектної культури.

Теоретико-методологічним підґрунтям у галузях філософії, педагогіки і психології слугують фундаментальні праці українських і зарубіжних науковців – І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало; у галузі теорії і методики мистецької та дизайнерської освіти – О. В. Баніт, А. В. Бойчук, О. М. Олексюк, В. Ф. Орлов, Л.В. Оружа, В.Ф. Прусак, В.О. Радкевич, О.П. Рудницька, О. О. Фурса та ін. Питання розвитку проектної культури підіймали у своїх дослідженнях – В. Я. Даниленко, Ю. В. Веселова, О. І. Генісаретський, В. Папанек, В. Прусак, В. Ф. Сидоренко, О. О. Ческідова та ін.

Проблеми визначення критеріїв і показників оцінювання рівнів розвитку проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків практично мало досліджене в сучасній педагогічній літературі.

Мета статті: визначення критеріїв, показників, рівнів розвиненості та компонентів проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків у професійній підготовці.

Аналіз праць сучасних науковців показує, що термін «проектна культура» в переважній більшості розглядається у дизайні як простір для творчості, в якому проектне мислення реалізується завдяки похідними від нього здатностями розуміння, проектного задуму та смаку [2], а в педагогіці як високий рівень розвитку здатності до проектування власної діяльності [4].

Заслуговує уваги думка Ю. В. Веселової, що характеризує проектну культуру та процес проектування у дизайні наступним чином: «Являючись за методом – художнім проектуванням, за метою – естетичною організацією середовища, дизайн, за своїм характером відноситься до проектної, інтелектуально-естетичної діяльності. Як частина проектної культури, він у перспективі може мати великий вплив на галузь управління та організацію процесів соціального масштабу. У той же час, можливості дизайну у педагогічній сфері не до кінця досліджені» [1, с. 317].

У психолого-педагогічній літературі поняття «проектна культура» в аспекті її розвитку майбутніх фахівців графічного дизайну у мистецьких ВНЗ досліджувалося недостатньо.

Отже, визначимо для нашого дослідження основоположне поняття *проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків* – як найвищий ступінь культурного розвитку особистості та її професійних здібностей який спрямований на якісний результат об'єктів

проектування, й охоплює у своєму синтезі формування особистісних психологічних якостей, розвиток інтелекту, культури творчого мислення та культури проектної діяльності (теоретичні знання і володіння засобами проектування, проектними методами, художні вміння й навички тощо) для подальшого самостійного здійснення професійної діяльності у галузі графічного дизайну.

Структуру проектної культури ми розглядаємо як динамічну цілісність індивідуально-особистісних якостей (проектна культура особистості) і професійно-діяльнісних якостей (культура проектної діяльності), що інтегровано відображають особистісно-професійну характеристику індивіда у межах змістово-сміслового, професійно-технологічного, особистісно-розвивального компонентів.

Системотвірними компонентами активізації розвитку проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків визначаємо:

– *змістово-смісловий компонент* – формування базових професійних знань вмінь і навичок;

– *професійно-технологічний компонент* – поглиблення й удосконалення професійних знань, вмінь і навичок, оволодіння методикою і технологіями проектування об'єктів графічного дизайну;

– *особистісно-розвивальний компонент* – удосконалення й професійне становлення у проектній діяльності та самореалізації художньо-творчих можливостей, досягнення індивідуального стилю професійної діяльності з високим рівнем розвитку проектної культури.

Відповідно до визначених компонентів, відібрано критерії, які ми поділяємо на такі: *мотиваційно-ціннісний, когнітивно-процесуальний, суб'єктивно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний* (Табл. 1). Для кожного

критерію розроблено відповідні показники, на основі яких виносилися судження про результати розвиненості компонентів проектної культури у студентів-дизайнерів.

Мотиваційно-ціннісний критерій дозволяє визначити рівень сформованості фахових мотивів, професійних цінностей, інтересу до проектної культури та позитивного ставлення до обраної професії, які сприяють самовдосконаленню, самовихованню, саморозвитку, стимулюють до успіху та до засвоєння ними професійних знань, умінь та навичок тощо.

Когнітивно-процесуальний критерій – характеризує ступінь володіння фаховими вміннями і навичками, професійного мислення та здатність майбутніх дизайнерів-графіків до самоосвіти. Цей критерій дає можливість оцінити рівень набутих професійних знань та їх системності використання, оволодіння методикою проектування, з'ясувати уміння майбутніх фахівців широко і різноманітно застосовувати теоретичні знання у своїй практичній діяльності; особливо наявність систематизованих знань майбутніх фахівців у галузях образотворчого мистецтва й графічного дизайну (культурний синтез), а також практичних вмінь і навичок у різних видах художньо-творчої і проектної діяльності, що буде позначатися на їх рівні розвитку проектної культури.

Суб'єктивно-діяльнісний критерій – допомагає визначити стан творчої розвиненості, креативної сформованості особистості, її професійного інтелекту та естетичної культури, прагнення до самоосвіти і саморозвитку, здатності до планування власної професійної діяльності, професійної ідентифікації та творчої самореалізації через культуру власної професійної діяльності. Цей критерій розглядає перфекціонізм як здатність робити власні проектні розробки якнайкраще, пошук оригінальних шляхів і

засобів щодо професійного саморозвитку й самовизначення, ступінь активізації творчого потенціалу, підвищення власного культурно-естетичного рівня.

З метою дослідження рівня самооцінювання власних професійних якостей та експертної оцінки рівня розвитку проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків використовується *рефлексивно-оцінний критерій*.

Рефлексивно-оцінний критерій дає усвідомлення сенсу власних професійних дій, осмислення якості виконання проектних завдань і напрямків професійного самовдосконалення, перспектив розвитку проектної культури, зокрема, проектної культури особистості й культури проектної діяльності, забезпечує позитивну мотивацію творчої особистості на шляху до успішного оволодіння професією й потреби успішної професійної реалізації у соціумі.

Розроблені групи критеріїв, компонентів і показників слугують вихідними даними для визначення рівнів розвитку проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків, які ми позначили як: низький (початково-репродуктивний), середній (нормативний), високий (фахово-креативний) (Табл. 1).

Таблиця 1

Критерії і показники розвитку проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків (розроблено автором)

ЗМІСТОВО-СМИСЛОВИЙ КОМПОНЕНТ				
Критерій: МОТИВАЦІЙНО-ЦІННИЙ				Методики діагностики
Показники	Рівні розвитку проектної культури			
	низький (початково-репродуктивний)	середній (нормативний)	високий (фахово-креативний)	

Ставлення до обраної професії дизайнера-графіка	Відсутність у майбутніх фахівців ціннісного ставлення до майбутньої професії і роботи за фахом	Позитивне і водночас інертне ставлення до обраної професії	Позитивне ставлення до обраної професії та до підвищення власного рівня розвитку проектної культури	Анкетування, спостереження, співбесіда
Мотивація професійних досягнень	Відсутність уявлень про фахові цінності та переваги обраної професії, відсутність мотивів, переконань та бажання не тільки навчатись, а й працювати за фахом	Слабко виражене уявлення про фахові цінності та переваги обраної професії, професійні мотиви носять нестійкий характер	Усвідомлення значущості професійної діяльності й наявність мотивів до розвитку власної проектної культури, стійкі професійні мотиви, прагнення до успішної професійної діяльності	Анкетування, спостереження, співбесіда
Прояв інтересу до проектної культури	Відсутність усвідомлення значущості професійної діяльності й особливості її здійснення дизайнерських проектних розробок зокрема	Формальний інтерес до змісту майбутньої професійної діяльності	Глибокий, стійкий та осмислений інтерес до здійснення майбутньої професійної діяльності з високим рівнем розвитку проектної культури	Анкетування, спостереження, співбесіда, контрольні зрізи з пропедевтичних дисциплін

ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ				
Критерій: КОГНІТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ				Методи- ки діагнос- тики
Показ- ники	Рівні розвитку проектної культури			
	низький (початково- репродук- тивний)	середній (норматив- ний)	високий (фахово- креативний)	
Оволо- діння професій ними знання- ми і мето- дикою проекту- вання	Професійні знання поверхневі й безсистемні відповідно до методики проектуван- ня, байдуже сприйняття нової інформації	Недостатній рівень професійних знань, свідоме опанування теоретично- го матеріалу та часткове розуміння застосування методики проектування	Глибокі, міцні, всебічні та системні теоретичні знання й вільне застосування методики проектування	Анкету- вання, спостере- ження, співбесід- да, тесту- вання, контроль- ні зрізи зі спецдис- циплін
Оволо- діння практич- ними вміннями і навич- ками для здійснен- ня про- ектної діяльнос- ті	Слабо виражені професійні вміння і навички, майбутні фахівці не спроможні на якісному рівні засто- совувати художньо- проектні навички у проектній діяльності	Майбутні фахівці на достатньому рівні володіють практични- ми вміннями і навичками, але зволіка- ють у виконанні завдань, тому часто заручаються підтримкою викладача й одногрупни- ків	Майбутні фахівці досконало володіють практичним і вміннями і навичками, здатні самостійно виконувати навчальні завдання зі спецдисцип- лін, проявля- ють творчий підхід і креативність у проектній діяльності	Анкету- вання, спостере- ження, співбесі- да, контроль- ні зрізи зі спецдис- циплін

Планування професійної діяльності	Відсутність планів або спонтанність щодо здійснення професійної діяльності	Часткове планування власної професійної діяльності у галузі графічного дизайну	Цілеспрямоване і системне планування власної професійної діяльності, проектування варіантів професійного зростання	Анкетування, спостереження, співбесіда
ОСОБИСТІСНО-РОЗВИВАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ				
Критерій: СУБ'ЄКТИВНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ				Методи- ки діагнос- тики
Показ- ники	Рівні розвитку проектної культури			
	низький (початково- репродук- тивний)	середній (норматив- ний)	високий (фахово- креативний)	
Здатність до самоосвіти і саморозвитку	Відсутня здатність до самоосвіти і саморозвитку, що пояснюється не бажанням не тільки навчатись, а й працювати за обраною професією	Помірно виражене прагнення до саморозвитку, здатність до самоосвіти можлива, якщо вона здійснюється під впливом сторонньої допомоги	Цілеспрямована самоосвітня діяльність і саморозвиток з метою підвищення власного рівня проектної культури	Анкетування, спостереження
Самопізнання й усвідомлення процесу	При виконанні навчальних практичних завдань	Майбутні фахівці готові до самопізнання й	Майбутні фахівці здатні здійснювати професійну	Анкетування, спостереження, співбесіда

<p>навчання як розвитку проектної культури</p>	<p>майбутні фахівці виявляють невпевненість у своїх діях, не вміють приймати рішення, що супроводжується байдужістю. Не усвідомлюють необхідність розвитку власного рівня проектної культури</p>	<p>усвідомлюють процес навчання як розвиток власної проектної культури, розуміють її суть, вміють приймати професійні рішення</p>	<p>діяльність будь-якої складності, усвідомлюють необхідність підвищення власного рівня проектної культури у процесі навчання, вміють приймати ефективні професійні рішення</p>	
<p>Професійна ідентифікація (самовизначення)</p>	<p>Відсутність самовизначення й власного стилю у професійній діяльності, не бажання особистісної ідентифікації у професійному середовищі</p>	<p>Формальний інтерес до самовизначення та особистісної ідентифікації у професійному середовищі</p>	<p>Глибоке, стійке та осмислене прагнення до самовизначення й культури власного стилю у професійній діяльності з високим рівнем розвитку проектної культури</p>	<p>Анкетування, спостереження, співбесіда</p>

Критерій: РЕФЛЕКСИВНО-ОЦІННИЙ				
Показники	Рівні розвитку проектної культури			Методи- ки діагнос- тики
	низький (початково- репродук- тивний)	середній (норматив- ний)	високий (фахово- креативний)	
Проектне мислення	Майбутні фахівці не здатні або частково здатні відтворювати професійну діяльність у мисленні	Перебіг мисленевих процесів мінливий, але майбутні фахівці відтворюють професійну діяльність у мисленні і визначають своє місце у професійному середовищі	Майбутні фахівці ідеально відтворюють професійну діяльність у мисленні, чітко визначають своє місце у професійному середовищі, результати мислення креативні та оригінальні, здатні прогнозувати і передбачувати проблеми і знаходити шляхи їх вирішення	Анкетування спостереження, співбесіда
Здатність до оцінки професійних якостей, що характе-	Професійно важливі якості особистості знаходяться на початковій стадії	Частково розвинені професійно важливі якості особистості і знаходяться	Добре розвинені професійно важливі якості особистості і знаходяться	Анкетування, спостереження

ризують рівень розвитку проектно-культури	розвитку проектно-культури	на середній стадії розвитку проектно-культури	на високій стадії розвитку проектно-культури	
Рефлексія особистісних досягнень у проектній діяльності	Відсутність об'єктивного ставлення до результатів власної професійної діяльності	Присутнє часткове об'єктивно-критичне ставлення до власної культури проектно-діяльності і власних професійних досягнень	Глибоке й осмислене об'єктивно-критичне ставлення до власної культури проектно-діяльності і власних професійних досягнень, що допомагає швидко адаптуватися у професійному середовищі, проявляючи працездатність, наполегливість і творчий підхід	Анкетування, спостереження

Висновки. Проектна культура, як і її компоненти, є динамічним явищем. Тому одним із головних завдань професійної підготовки майбутніх дизайнерів-графіків є виховання творчої особистості студента у фахово-компетентного фахівця, що потребує ефективних кроків організації навчального процесу в мистецьких ВНЗ. Розроблені нами критерії і компоненти, рівні та

показники оцінювання проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків у контексті компетентнісного і системного підходів сприятимуть визначенню станів її розвиненості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1) Веселова Ю. В. Роль дизайн-проектирования в развитии мышления студентов // *Философия образования*. – Спец. выпуск 2. – Новосибирск, 2006. – С.316-321.

2) Даниленко В. Я. *Дизайн: підручник* / В.Я. Даниленко. – Х.: ХДАДМ, 2003. – 320 с.

3) Папанек В. *Дизайн для реального мира* / В. Папанек. – М.: Д. Аронов, 2010. – 416 с.

4) Прусак В. Ф. *Методологічні підходи до підготовки дизайнерів у вищих навчальних закладах* // *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. – Вип. 61. – 2006. – С. 131-138.